

АДАПТИВНІ ПРОЦЕСИ В ОСВІТІ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
VI ВСЕУКРАЇНСЬКОГО НАУКОВОГО
ФОРУМУ З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ

Випуск 3, 2021

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «ШКОЛА АДАПТИВНОГО УПРАВЛІННЯ
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИМИ СИСТЕМАМИ»
УКРАЇНСЬКА ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР «МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ»

АДАПТИВНІ ПРОЦЕСИ В ОСВІТІ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ VI ВСЕУКРАЇНСЬКОГО НАУКОВОГО ФОРУМУ З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ

5-6 лютого 2021 року

Випуск 3

Харків – 2021

УДК 37.014 (477)
А 28

Рекомендовано до друку засіданням Ради Громадської організації
«Школа адаптивного управління соціально-педагогічними системами»
(Протокол № 2 від 23 лютого 2021 року)

Рецензенти:

Романовський О.Г., доктор педагогічних наук, професор, член-кор. НАПН України;
Лазарєв М.І., доктор педагогічних наук, професор;
Дмитренко Г.А., доктор економічних наук, професор.

А 28 **Адаптивні процеси в освіті** : збірник матеріалів 6-го Всеукраїнського наукового форуму з міжнародною участю; [за наук. ред. Г.В. Єльнікової, М.Л. Ростоки; ред. з заг. питань: Л.О. Лузан, О.О. Почусєва, З.В. Рябова]. Харків, Мачулін, 2021, Вип. 3, 160 с.

ISBN

Збірник матеріалів 6-го Всеукраїнського наукового форуму з міжнародною участю «Адаптивні процеси в освіті», що відбувся 5-6 лютого 2021 року в режимі онлайн, містить тези доповідей учасників та основні організаційні документи заходу.

Тематику публікацій розміщено за науковими панелями Форуму. У роботах висвітлено актуальні питання розвитку освітньої галузі України, розкрито такі напрями, як: методологія адаптивного управління в освіті; адаптивність освітнього процесу в забезпеченні якості підготовки фахівців у закладах вищої освіти; адаптивні технології в підготовці магістрів з управління закладами освіти; інформаційна аналітика як інструментарій регулювання адаптивних процесів в освіті та в організації наукових досліджень; активізація адаптивних процесів у підготовці фахівців вищої кваліфікації; адаптивний менеджмент в освіті; адаптивне навчання в закладах дошкільної та загальної середньої освіти; адаптивні процеси в освітній діяльності вітчизняних і зарубіжних закладів вищої освіти.

Є роботи, у яких висвітлено адаптивні процеси у векторі трансформаційних змін в освітніх системах Бельгії, Білорусі, США, Польщі, Португалії. Розглянуто актуальну проблему формування й розвитку адаптивних процесів в національній системі освіти України та виділено певні адаптивні засади в цьому ключі.

Матеріали Форуму призначено для вивчення керівниками закладів освіти, науково-педагогічним працівникам, викладачами закладів післядипломної освіти, педагогічними працівниками закладів професійної (професійно-технічної) і позашкільної освіти, науковцям, службовцям урядових установ управління освітою, здобувачам освіти та всім тим, хто цікавиться проблематикою адаптивного управління в освіті.

За порушення норм академічної доброчесності й етичних вимог до подання результатів наукових досліджень, за релевантність і достовірність змісту та поданих інформаційних даних у тезах доповідей на засадах чинного законодавства відповідальність несуть автори тез доповідей.

УДК 37.014 (477)
А 28

© ГО «ШАУСПС», 2021
© Автори, 2021

ISBN

Котелевець Олександр Олександрович Забезпечення якості дистанційного навчання майбутніх інженерів-педагогів з питань правової компетентності	62
Лаврентьєва Олена Олександрівна, Скрипник Людмила Володимирівна Підходи до організації інформаційно-консультативного середовища закладу вищої освіти	64
Полякова Ганна Анатоліївна Адаптивність освітнього процесу в системі внутрішнього забезпечення якості освіти в університеті	66
Суліма Євген Миколайович Наскрізно-рівнева адаптація й діалогічна узгодженість організації освітнього процесу	69
Наукова панель 3.	
АДАПТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПІДГОТОВЦІ МАГІСТРІВ З УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ ОСВІТИ	
Бачієва Лариса Олександрівна Адаптивне управління науково-дослідною діяльністю здобувачів освіти.....	72
Бруєва Вікторія Анатоліївна Формування компетентностей при професійній підготовці магістрів управління інтелектуальною власністю із залученням адаптивної технології.....	74
Григораш Віктор Валентинович, Хлебнікова Таліна Миколаївна Формування готовності майбутніх керівників закладів освіти до ефективного управління на адаптивних засадах в умовах післядипломної педагогічної освіти	78
Єрмоменко Ольга Анатоліївна Адаптивна система підготовки як засіб підвищення рівня професійної підготовки магістрів з управління закладом освіти	80
Савельєва Тетяна Анатоліївна Проведення профорієнтаційної роботи у коледжах в умовах карантинних обмежень на адаптивних засадах	82
Шемигон Наталія Юріївна Розвиток Я-концепції здобувача освіти в адаптивному інклюзивному просторі	83
Наукова панель 4.	
ІНФОРМАЦІЙНА АНАЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТАРІЙ РЕГУЛЮВАННЯ АДАПТИВНИХ ПРОЦЕСІВ В ОСВІТІ ТА В ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	
Селецький Андрій Васильович Найвагоміші результати констатувального етапу наукового дослідження «Бібліографічний та аналітичний супровід діяльності Національної академії педагогічних наук України щодо науково-методичного забезпечення модернізації та реформування освіти» модернізації та реформування освіти	85
Агалець Інна Олександрівна Інформаційно-аналітична продукція Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського у супроводі науково-методичної діяльності НАПН України	86
Баніт Ольга Василівна Аналітичний огляд законодавчої бази щодо професійного розвитку педагогічного персоналу	88
Білоног Ганна Володимирівна Адаптивні цифрові технології: QR-код – перший крок у доповнену реальність.....	90

Безумовно, дуже важливим напрямом в організації якісного навчання на дистанційному етапі є навчально-методичне забезпечення: створення методичного забезпечення освітнього процесу за дистанційною формою, яке містить; навчально-тематичний план; безпосередньо дистанційний курс (матеріали для самостійного вивчення, практичні завдання, глосарій, питання для самоконтролю, списки рекомендованих джерел інформації); методичні рекомендації для студентів/слухачів щодо проходження курсу; форми анкет для початкового та підсумкового опитування тощо.

Зворотний зв'язок з викладачем здійснюється за допомогою поточного і підсумкового контролю у вигляді тестів, а також з використання монологічно орієнтованої системи завдань, реалізованих засобами Moodle.

Запровадження моніторингового інструментарію в системі дистанційного навчання дає можливість підвищити ефективність та результативність запровадження технологій дистанційного навчання; створити науково обґрунтовану систему критеріїв і показників якості дистанційного навчання; на основі результатів розробити моделі цілеспрямованого відстеження відповідності фактичних результатів очікуваним; забезпечити здійснення поточного самоаналізу власної діяльності учасниками освітнього процесу.

Бібліографія:

1. *Адаптивне управління розвитком професійної освіти* [Г. Єльнікова, О. Загіка, Г. Кравченко та ін. ; за заг. ред. Г. Єльнікової], Павлоград, ІМА-прес, 2016. 248 с.
2. Бахрушин, В. Горбань, О. (2012). Якість вищої освіти та сучасні підходи до її вимірювання. *Освіта і управління*. Т. 15, Вип. 4. С. 7-11.
3. Кравченко, Г.Ю., Мовмига, Н.Є. (2016). Використання сучасних інформаційних технологій в умовах вищого навчального закладу. *Теорія і методика професійної освіти*, Вип. 11 (3), URL : <http://tmpo.ivet-ua.science/index.php/editions/136-vipusk-11>.

Адаптивні підходи до організації інформаційно-консультативного середовища закладу вищої освіти

Лаврентьєва Олена Олександрівна, Скрипник Людмила Володимирівна
helav68@gmail.com

Вимоги часу та бурхливий розвиток ІКТ, швидке зростання нормативів до рівня оволодіння ними, відкритість освітніх систем та популярність і затребуваність електронних освітніх ресурсів узагалі та в умовах пандемії COVID-19 зокрема, вимагають змін у підходах до організації навчального процесу в закладах професійної освіти. Успішна модернізація освітніх систем із застосуванням ІКТ можлива за умов реалізації багатьох проектів, одним з яких є створення єдиного інформаційно-консультативного середовища закладу освіти. Так середовище зовсім не означає просту заміну паперового документообігу на електронний. Цей процес передбачає докорінну перебудову консультаційних послуг на особистісно-діяльнісній основі, зміну в підходах до способів роботи з інформацією та клієнтами, перебудову каналів накопичення, обміну, зберігання й переробки даних із застосуванням ІКТ та інструментів.

Інформаційно-консультативне середовище закладу освіти є актуальною для інформаційного суспільства частиною простору, в межах якого стає можливим інформаційний обмін та консультативна підтримка суб'єктів освітнього процесу та інших зацікавлених осіб засобами комп'ютерно зорієнтованих технологій.

Таке середовище є, передусім, освітнім та інформаційним, адаптивного типу, а також – комунікативно зорієтованим, професійно зорієтованим, розвивальним, рефлексивно-контекстним та рефлексивно-активним середовищем інноваційного розвитку.

З досліджень М. Левіної можуть бути виокремлені та схарактеризовані такі *компоненти інформаційно-консультативного середовища*, нерозривно пов'язані з людиною як суб'єктом освітнього процесу, а саме:

– *соціальний*, що забезпечує задоволення й розвиток потреб суб'єктів освітнього процесу в консультативній допомозі в організації освітньої та професійної діяльності;

– *просторово-предметний*, який визначає його просторовий дизайн, із взаємопов'язаністю різних функціональних зон, ніш і стихій, а також апаратної й програмної частин ІКТ;

– *психолого-педагогічний*, що охоплює педагогічне й методичне забезпечення інформаційно-консультаційних послуг задля реалізації цілей середовища.

Правильно організоване та функціональне інформаційно-консультативне освітнє середовище закладу автоматизує та осучаснює освітній процес та робить його доступнішим, гнучким та привабливим для молоді.

Таке середовище здатне забезпечувати реалізацію інформаційної, консультаційної, діагностичної, інтерактивної, координуючої, професійно-розвивальної функцій та функції педагогічної та навчально-методичної підтримки.

Критеріями оцінки якості інформаційно-консультативного середовища є такі, як: імерсивність – залученість емоційно-когнітивних структур суб'єктів до середовища; присутність – досвід перебування в середовищі; інтерактивність – участь суб'єктів у змінах і формуванні змісту середовища; насиченість – ресурсний потенціал середовища; структурованість – спосіб організації середовища; відкритість для зовнішніх та внутрішніх споживачів консультаційних послуг; масштабованість – кількість та обсяг сервісів, інформаційно-консультативних ресурсів; інтегрованість із різноманітними структурами закладу чи соціальними партнерами; адаптованість до потреб конкретного споживача консультативних послуг.

Інформаційно-консультативне середовище є багатокомпонентним комплексом освітніх ресурсів і технологій, які забезпечують інформатизацію та автоматизацію консультативних послуг. Задля цього в середовищі створюються можливості для реалізації ряду як комп'ютерно зорієтованих педагогічних технологій, так і тих, що забезпечують належний рівень надання консультативних послуг.

За результатами опитування встановлено, що створення сучасного інформаційно-консалтингового середовища є не лише вимогою часу, але й необхідністю виживання та просування закладу освіти. Цю ідею підтвердили

96 % педагогів та 83 % студентів. На думку 82 % респондентів, розвиток освітніх систем та професійне консультування на основі використання ІКТ значно покращує якість освітнього процесу, суттєво розширює можливості надання як базових, так і додаткових освітніх послуг.

Незважаючи на те, що освітньо-консультативне середовище характеризується не лише перевагами, а й певними ризиками, проте проблемні питання можуть бути вирішені шляхом побудови науково обґрунтованої концепції функціонування інформаційно-консультативного середовища закладу освіти, що ґрунтується на адаптивному підході.

Бібліографія:

1. Лаврентьева, О.О., Кучма, О.І., Скрипник, Л.В. (2020). Проектування змісту інформаційно-консультативного середовища закладу освіти. *Освітній вимір*. Вип. 2 (54). С. 148-164.

Адаптивність освітнього процесу в системі внутрішнього забезпечення якості у закладі вищої освіти

Полякова Ганна Анатоліївна

anna.polyakova@hneu.net

Якість вищої освіти належить до пріоритетних напрямів стратегічного розвитку вищої освіти, серед яких розбудова дієвої системи внутрішнього та зовнішнього забезпечення і моніторингу якості вищої освіти [4].

Такі ключові поняття, як «освітній процес», «якість вищої освіти», «якість освітньої діяльності», «забезпечення якості», визначені на законодавчому рівні (Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту»).

Освітній процес – це «система науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей» [1].

Якість освіти – це «комплекс характеристик освітнього процесу, що визначають послідовне та практично ефективне формування компетентності та професійної свідомості. Це певний рівень знань і вмінь, розумового, фізичного й морального розвитку, якого досягли випускники освітнього закладу відповідно до запланованих цілей навчання і виховання» [5].

Якість вищої освіти визначається як «відповідність умов провадження освітньої діяльності та результатів навчання вимогам законодавства та стандартам вищої освіти, професійним та/або міжнародним стандартам (за наявності), а також потребам заінтересованих сторін і суспільства, що забезпечується шляхом здійснення процедур внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості» [2].

Для гарантування, підтримки та поліпшення якості у закладах вищої освіти вибудовується система внутрішнього забезпечення якості, яка являє собою інтеграцію політики, стратегії, процедур, що здійснює заклад вищої освіти для безперервного вдосконалення якості освітнього процесу, якості освітнього

середовища, в якому якість освітніх програм, якість процесів навчання і викладання, якість навчальних результатів, ресурсне забезпечення відповідають затвердженим стандартам, потребам стейкхолдерів, нормативним вимогам зовнішнього забезпечення якості (рис. 1).

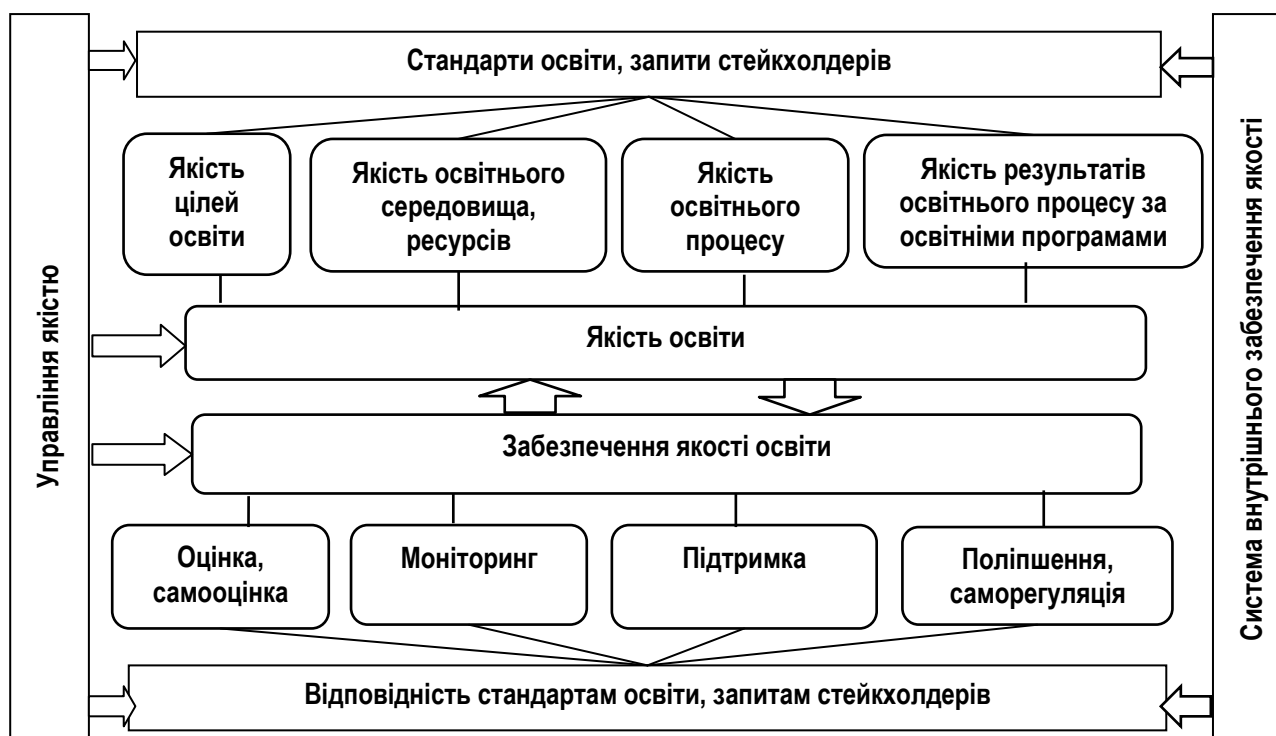

Рис. 1. Сутність внутрішнього забезпечення якості освіти у закладі вищої освіти (далі – ЗВО)

В умовах прискорення змін (соціальних, політичних, технологічних, економічних) все більшої актуальності набуває здатність соціально-педагогічних систем до адаптаційних процесів.

Адаптація визначається як процес: пристосування систем, що самоорганізуються, до умов середовища, які змінюється; пристосування індивіда до змін навколишнього середовища [3, с. 7].

Адаптивність розглядається як характеристика соціально-економічної системи, необхідної для визначення характеру та ступеня структурних змін на мезорівні. Спираючись на роботу В. Ячменювої, З. Османової щодо сутності понять «адаптація» та «адаптивність», значимо, що проявами адаптивності є здатність системи до самозбереження, пристосування, структурної перебудови, перетворення, пристосування в умовах нестабільності [6], здатність до спрямованої самоорганізації, саморегулювання.

Адаптивність освітнього процесу в у закладі вищої освіти має спрямовуватись: на врахування викликів та тенденцій змін: тенденцій глобальних змін (соціальних, технологічних, економічних трендів; світові тенденції змін освітньої галузі; тенденції розвитку вищої освіти в Україні; місію, візію, стратегію розвитку закладу вищої освіти; на відповідність вимогам до якості освіти: стандартам і рекомендаціям входження в Європейський простір вищої освіти, зокрема студентоцентроване навчання, викладання та

оцінювання; стандарти вищої освіти; внутрішнім стандартам якості (вимогам системи внутрішнього забезпечення якості); на потреби розбудови адаптивних систем навчання на основі ІКТ (для забезпечення індивідуалізації та персоналізації навчання).

Для пристосування до умов, що змінюються та забезпечення якості освіти потрібні певні процедури, до яких належать: моніторинг, оцінка (самооцінка), саморегуляція.

Моніторинг, самооцінка, саморегуляція якості освітнього процесу передбачає: моніторинг результатів навчання, моніторинг якості контингенту добувачів (вхід, просування за індивідуальною траєкторією навчання), опитування внутрішніх стейкхолдерів (здобувачів вищої освіти, викладачів), моніторинг працевлаштування та успішності випускників, самооцінку та заходи саморегуляції якості освітнього процесу.

Моніторинг, самооцінка, саморегуляція освітнього середовища (умов, можливостей, ресурсів) містить: моніторинг ринку праці, моніторинг якості викладацького персоналу, моніторинг безпечного, підтримуючого освітнього середовища, моніторинг матеріально-технічних умов, опитування зовнішніх стейкхолдерів (представників ринку праці, громадськості, батьків), самооцінку та заходи саморегуляції якості освітнього середовища.

Моніторинг, самооцінка, саморегуляція управління якістю освіти полягає у: моніторингу наявності та функціонуванні нормативного, інформаційного, організаційного забезпечення якості освіти, реалізації функцій управління за процесами забезпечення якості на всіх рівнях організаційної структури управління.

Таким чином, адаптивність освітнього процесу підтримується системою внутрішнього забезпечення якості у закладі вищої освіти завдяки спрямованій самоорганізації, відповідно до тенденцій змін, дотримання вимог стандартів якості, запровадження процедур моніторингу, самооцінки, саморегуляції на всіх рівнях організаційної структури управління.

Бібліографія:

1. Закон України «Про освіту». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
2. Закон України «Про вищу освіту». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
3. Соціолого-педагогічний словник; [за ред. В.В Радула]. Київ, «ЕксОб», 2004. 304 с.
4. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки (Проект). URL : http://www.reform.org.ua/proj_edu_strategy_2021-2031.pdf.
5. Якість освіти. URL : <https://mon.gov.ua/ua/tag/yakist-osviti>.
6. Ячменьова, В.М., Османова, З.О. (2010). Сутність понять «адаптація» та «адаптивність». *Проблеми економіки та управління*. Вип. 684. С. 346-353.